

פיקוד הצפון - ציר זמן ומונחון

ציר זמן היסטורי

הסכם סייקס-פיקו Sykes-Picot: הסכם שנחתם בין צרפת לבריטניה במהלך מלחמת העולם הראשונה, שחילק ביניהן את שטחי המזרח התיכון ובכלל זאת גם את שטחה של ארץ ישראל שהיו נתונים עד לאותה העת לשליטת האימפריה העות'מאנית.

1916

הקרב על תל-חי: קרב שנערך בין חמושים ערבים-שיעים לבין כוח צבאי שהגן על החווה החקלאית תל-חי שהייתה אחת מארבע נקודות בודדות של הישוב היהודי שהוקמו במרחב. בקרב נפלו שמונה לוחמות ולוחמים, ביניהם יוסף טרומפלדור, שהיה לסמל ואתוס לגבורה יהודית.

1920

מבצע "חומה ומגדל": סדרת מבצעים התיישבותיים שיצאה לפועל בימי מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט (1936-1939) במהלכם הוקמו בפעולות-בזק שורה של ישובים חקלאיים יהודיים מבוצרים. מטרת המבצע הייתה לקבוע עובדות בשטח ולהרחיב את גבולות ההתיישבות העברית. במסגרת זו הוקמו בגבול הצפון הישובים חניתה, אילון, דן ודפנה.

1936

הקמת מצודות טיגארט וגדר הצפון: כחלק מהניסיון להיאבק בטרור הערבי במהלך מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט (1936-1939) הוקם ברחבי הארץ מערך של תחנות משטרה מבוצרות ששימשו את שלטונות המנדט הבריטי, שבע מהן באזור הצפון. בנוסף, הוחלט על סלילת כביש והקמת מכשול בגבול ישראל-לבנון שנודע בכינוי "גדר הצפון" (כיום כביש 899).

1937-1938

מבצע ליל הגשרים: ליל הגשרים (נקרא גם "מבצע מרכולת") הוא כינוי לפעולה מתואמת של הפלמ"ח, במסגרת תנועת המרי העברי, במהלכה הותקפו בו בזמן 11 גשרים בכל גבולות ארץ ישראל. הצלחת הפעולה גרמה לניתוק זמני של נתיבי האספקה שהיו בשימוש הבריטים.

1946

פרוץ מלחמת העצמאות: ב-30 בנובמבר 1947, בבוקר היום שלאחר קבלת תוכנית החלוקה בעצרת האו"ם, פתחו ערביי ארץ ישראל בהתקפות כנגד הישוב היהודי בארץ כדי למנוע את ישומה.

מבצע יפתח: מבצע צבאי של ההגנה בגליל המזרחי. מטרת המבצע היו: כיבוש הגליל העליון המזרחי (כולל העיר צפת) והכנה לקראת פלישת צבאות ערב, עם עזיבת הבריטים את הארץ. המבצע השיג את רוב מטרותיו, אך בסוף מאי הוחלט להעביר את הכוחות מהגזרה ללחימה בפרוזדור ירושלים. עם נסיגתם חזרו כוחות מקומיים וכבשו את מלכיה והסורים כבשו את משמר הירדן.

מבצע חירם: מבצע בן ארבעה ימים במהלכו השלימו כוחות צה"ל את כיבוש הגליל והדיפת הכוחות הערבים מהאזור. כחלק מתנופת הלחימה אף המשיך צה"ל לתוך שטח לבנון באזור רכס רמים וכבש 14 כפרים, מהם נסוג עם תום המלחמה.

הקרב על המים: במקביל להקמת המוביל הארצי, כוחות הצבא הסורי נקטו שורה של פעולות להטיית מקורות הירדן. צה"ל הרס את הפרויקט באמצעות רצף תקיפות כנגד כוחות ותשתיות.

החזית הסורית במלחמה ששת הימים: ב-9 וב-10 ביוני 1967, שני הימים האחרונים של מלחמת ששת הימים, ניצל צה"ל את הצלחותיו בגזרות אחרות ופנה ללחימה על שטח רמת הגולן. כוחות פיקוד הצפון תקפו את המוצבים הסוריים, והשתלטו על רמת הגולן עד לקו קוניטרה.

מששת הימים עד ליום הכיפורים - ראשית הטרור בלבנון: בין השנים 1970-1971 התרחשו אירועי 'ספטמבר השחור' - כינוי ללחימה שהתנהלה בין הלגיון הירדני לבין ארגונים פלסטיניים, שהתרכזו בשטחי ממלכת ירדן והוציאו ממנה פעולות טרור לשטח ישראל. לאחר ניסיון התנקשות פלסטיני במלך ירדן, פעלו השלטונות כנגד הארגונים, עד שלבסוף הם העתיקו את פעילותם ללבנון.

1947

אפריל-מאי
1948

אוקטובר
1948

1951-1966

1967

1967-1973

פתחלנד: כינוי ישראלי לנוכחות ולשליטה של אנשי הארגונים הפלסטיניים בדרום-מזרח לבנון. באזור הפתחלנד התאמנו ארגוני המחבלים באין מפריע, צברו נשק והוציאו פעולות טרור לעבר ישראל.

1969-1982

הפיגוע באוטובוס ילדי אביבים: פיגוע ירי שהתרחש על כביש הצפון הישן בסמוך לקיבוץ ברעם והגבול בין ישראל ללבנון. חוליית מחבלים מארגון "החזית העממית" ירתה לעבר אוטובוס שהסיע את ילדי מושב אביבים ורצחה 12 מנוסעיו, בהם 8 ילדים. הפיגוע הבהיר את הצורך בפעולות ישראליות כדי למנוע את המשך הטרור מלבנון.

מאי 1970

מבצע אביב נעורים: מבצע פשיטה של צה"ל, במסגרתו תקפו כוחות מסיירת מטכ"ל, חטיבת הצנחנים, שייטת 13 והמוסד שורת יעדים של הארגונים הפלסטיניים בעומק לבנון במטרה למנוע את המשכן של פעולות הטרור מהאזור.

אפריל 1973

החזית הסורית במלחמת יום הכיפורים: ביום שבת, ה-6 באוקטובר 1973, פתחו סוריה ומצרים במתקפת פתע על מדינת ישראל. בחזית הסורית, פלשו כוחות שריון עד לעומק רמת הגולן, אך התקפתם נבלמה יום לאחר מכן. צה"ל נערך מחדש במהירות ויצא למתקפת נגד ב-11 באוקטובר, הבקיע את הקווים הסורים והתקדם במובלעת עד שהגיע למרחק של כ-40 ק"מ מדמשק. צה"ל התבסס במובלעת הסורית במערך הגנה, והחזיק בה עד לחתימה על הסכם הפרדת הכוחות ב-1974. לאחר מכן נסוגה ישראל לקו הסגול, שהוא קו הגבול בין ישראל וסוריה עד היום.

1973

מבצע ליטני: מבצע צבאי במהלכו כבש צה"ל את השטח שבין גבול הצפון לנהר הליטני והחזיק בו במשך שלושה חודשים. מטרת המבצע הייתה לפגוע בתשתיות של הארגונים הפלסטיניים באזור, וכך לפגוע ביכולתם לפגוע בפעולות טרור בעורף ישראל. כתוצאה מהמבצע נדחקו הארגונים הפלסטיניים מאזור הגבול. השליטה בדרום לבנון עברה לידי מליציות נוצריות והוקם יוניפי"ל - כח התערבות בינלאומי שנועד לשמור על השקט באזור.

1978

מלחמת לבנון הראשונה / מבצע "שלום הגליל": מלחמה בה פתחה ישראל לאור שורת פיגועים שיצאו משטח לבנון ופגעו בעורף ישראל ובישראלים ברחבי העולם. במהלך המלחמה פלשו כוחות צה"ל לשטח לבנון ולחמו בארגונים הפלסטיניים ובצבא הסורי שבא לעזרתם. המלחמה הצליחה לפגוע קשות בארגונים הפלסטיניים והביאה להגליית ראשיהם לתוניס, הרחק משטח ישראל. במהלך המלחמה תפסו חיילי צה"ל שטחים נרחבים במדינה, כיתרו את בירתה ביירות, וכבשו חלק מרובעיה. עם תום המלחמה המשיכו כוחות צה"ל להחזיק בשטחי דרום לבנון בסיוע כוח מקומי - צבא דרום לבנון (צד"ל).

1982

הקמת חיזבאללה: במהלך מלחמת לבנון הראשונה התחזקה קבוצה של פעילי טרור שיעים שזכו לחסות איראנית והקימו מליציית טרור ותנועה פוליטית שזכתה לשם חיזבאללה (מילולית: מפלגת האל). החיזבאללה, שהוקם מעט לפני המלחמה, מחזיק בתפיסת עולם שיעית פונדמנטליסטית אותה הוא מקדם כתנועה פוליטית בפרלמנט הלבנוני וכמליציית טרור שפעולותיה מופנות כלפי ישראל וגורמים אחרים.

1982

רצועת הבטחון והנסיגה מלבנון: בתום מלחמת לבנון המשיך צה"ל להחזיק כוחות בדרום המדינה ונערך בקווים שונים עד שהתייצב על רצועה צרה מצפון לקו הגבול הבינלאומי. במהלך השנות ברצועת הביטחון לא חדלו ארגוני הטרור מפעילות כנגד מוצבי צה"ל וישובי הצפון. בשנת 2000 החליטה ממשלת ישראל לסגת מרצועת הביטחון ולהיערך מחדש על קו הגבול הבינלאומי.

1985-2000

מלחמת לבנון השנייה: מלחמה בה פתחה ישראל לאחר שכוחות חיזבאללה חטפו ללבנון שני חיילי צה"ל ותקפו את ישובי הצפון. במהלך הלחימה תקף חיל האוויר את מעוזי חיזבאללה בדרום לבנון ובביירות, בעיקר ברובע הדאחייה; וכוחות יבשה פעלו כנגד מוצבי חיזבאללה ומרכזיו. ביבשה התנהלו קרבות עזים במארון א-ראס, בבינת ג'בל ובאזור הסאלוקי, וצה"ל פגע במאות מחבלים. מנגד, חיזבאללה ירה לעורף ישראל ובכלל זאת לאזור חיפה. בעקבות המלחמה קיבלה מועצת הביטחון של האו"ם את החלטה 1701, לפיה ייסוג צה"ל לקו הגבול, חיזבאללה יסוג מצפון לליטאני, ובדרום לבנון יתפרס כח מתוגבר של יוניפי"ל.

2006

פרוץ מלחמת האזרחים בסוריה: במסגרת מחאות 'האביב הערבי' החלו מחאות גם בסוריה, שהסלימו עד לכדי מלחמת אזרחים, שנמשכת בחלקה עד היום. במסגרת מלחמה זו, התמודד המשטר הסורי עם גורמי אופוזיציה חמושים רבים שאיימו על שלטונו, ביניהם צבא סוריה החופשית, ארגון המדינה האסלאמית (דאעש), וכוחות כורדיים. מלחמת האזרחים הביאה לפגיעה קשה בתפקוד המדינה הסורית ובשליטתה במרחבים שונים שהיו שייכים לסוריה, ואפשרה חדירה של גורמי טרור שונים - חלקם פועלים בחסות איראן משטח הגולן הסורי כנגד ישראל בעצימות נמוכה.

2011

אירועי שיא אל מול האויב בגבול הצפון - אחרי מלחמת לבנון השנייה

עימאד מורנייה, ראש הזרוע הצבאית של חיזבאללה, נהרג בפיצוץ בדמשק, בירת סוריה. חיזבאללה ומקורות זרים ייחסו את ההתנקשות למוסד. כינויו של מורנייה היה "רדואן" ועל שמו נקרא "כוח רדואן", הכוח המיומן של חיזבאללה כיום.

התבצעה עסקת חילופי שבויים, במסגרתה הוחזרו לישראל גופות החיילים אלדד רגב ואהוד גולדווסר, אשר בעקבות חטיפתם החלה מלחמת לבנון השנייה. בתמורה השבתם, שחררה מדינה ישראל את המחבל סמיר קונטאר, ארבעה אסירים לבנונים ו-197 גופות של אנשי חיזבאללה.

מבצע ארבעת המינים, מבצע צבאי במסגרתו לכד חיל הים הישראלי את אוניית המשא "פרנקופ" (Francop) שהובילה נשק, תחמושת ואמצעי לחימה מאיראן לארגון חזבאללה שבלבנון. האונייה נלכדה בדרכה לסוריה, ממנה תוכנן להעביר את אמצעי הלחימה דרך היבשה ללבנון.

כוחות צבא לבנון פתחו באש צלפים על חיילי צה"ל בגבול ישראל-לבנון, ליד משגב עם, הרגו את סא"ל דב הררי, מפקד גדוד חי"ר בעוצבת חירם ופצעו קשה קצין נוסף. בתגובה תקף צה"ל את מפקדת הגדוד של צבא לבנון, והשמיד תשתיות ורכבי צבא. כתוצאה מתקיפת צה"ל נהרגו 4 לבנונים, מהם 3 חיילי צבא לבנון.

האביב הערבי בסוריה ותחילת מלחמת האזרחים

חייל צה"ל נורה למוות על ידי חייל לבנוני, בעת שנסע ליד מוצב ראש הנקרה.

טיל נ"ט שנורה לעבר גבול ישראל-סוריה פגע ברכבו של קבלן מטעם משרד הביטחון. באירוע נהרג נער ישראלי ושלושה נפצעו.

מסוקי קרב שיגרו מספר טילים לעבר חוליית טרור בגבול ישראל-סוריה. בתקיפת צה"ל נהרגו מספר פעילי חיזבאללה, בהם בכירים, וכן ג'יהאד מורנייה בנו של המחבל עימאד מורנייה וגנרל במשמרות המהפכה האסלאמית. בסוף ינואר שני חיילי צה"ל נהרגו ועוד 7 נפצעו מירי טיל נ"ט על רכב סיור צבאי בהר דב.

לפי דיווחים זרים, ביצע חיל האוויר הישראלי תקיפה בדמשק, שבה חוסלו 9 מחבלים, ביניהם סמיר קונטאר שהוביל את הפיגוע בנהריה בשנת 1979, ושחרר בעסקת החילופים ב-2008.

מבצע מגן צפוני - מבצע צבאי-הנדסי של צה"ל בהובלת פיקוד הצפון, חיל ההנדסה הקרבית ואגף המודיעין, לחשיפה ונטרול מנהרות טרור חוצות גבול, שחפר חיזבאללה מלבנון לתוך שטח ישראל, בגבול ישראל-לבנון. במהלך המבצע אותרו והושמדו שש מנהרות התקפיות שחדרו לשטח ישראל.

במהלך מבצע שומר החומות, שיגרו מחבלים מארגון פלסטיני בלבנון מספר פעמים רקטות לעבר אזורים בצפון כאות הזדהות עם הפלסטינים.

פיגוע בצומת מגידו על ידי מחבל לבנוני. מטען צד הופעל בצדי הדרך בצומת, וכתוצאה מפיצוץ נפצע אזרח אחד באורח קשה. המחבל חוסל על ידי הימ"מ לאחר מרדף.

במהלך חג הפסח נורה על ידי חמאס בלבנון מטח של 34 רקטות מלבנון לעבר הגליל המערבי. ההתקפה היתה המטח הגדול ביותר של רקטות ששוגרו מלבנון אל עבר ישראל מאז סוף מלחמת לבנון השנייה. בתגובה, תקף צה"ל מטרות תשתית ומטרות של חמאס בדרום לבנון.

ארגון הטרור חיזבאללה הקים שני אוהלים עם מספר חמושים בגבול לבנון בהר דב, בתוך הצד הישראלי. לאחר שבוע וחצי פינה חיזבאללה את אחד האוהלים. עם הצטרפות חיזבאללה למערכה נגד ישראל במלחמת חרבות ברזל הושמד האוהל השני ב-8 באוקטובר.

